

Notes disperses (XII)

Per Albert Jané

Et venim a fer plorar (Josep Anton Baixeras, *Perquè no*, p. 27). És possible que l'anàlisi d'aquesta oració, que és perfectament canònica, origini algun dubte, o alguna dificultat. Fins i tot podria ser que algú la considerés agramatical. Però aquesta oració és la conjunció perfecta de dos ensenyaments de Pompeu Fabra. A) «El subjecte de l'infinitiu que figura en un grup subordinat a algun dels verbs *veure*, *sentir*, *mirar*, *fer*, *deixar* [...] es comporta com si fos el complement-acusatiu d'aquest verb» (1956, p. 87). Així tindriem, en el nostre cas, *Et fem plorar*, en què el subjecte de l'infinitiu *plorar* revesteix la forma d'un pronom, *et*, que té valor d'acusatiu. B) «Quan un verb en infinitiu fa de complement d'un verb anterior, sovint els pronoms complements d'aquell són atrets per aquest, adjuntant-s'hi en lloc d'adjuntar-se a l'infinitiu de què són complements» (1918, p. 98). Fabra hi afegeix que un dels casos en què aquest desplaçament és ben lícit és amb el verb *venir* seguit de la preposició *a*: *M'ho ha vingut a dir*. Doncs, anàlogament, *Et venim a fer plorar*.

Una construcció com aquesta és d'aquelles que es presten a discussions terminològiques. Algú objectaria que en *Et fem plorar*, en realitat, la forma pronominal *et* és el complement directe de la frase *fer plorar*. No ho discutirem pas. La manera cautelosa de dir-ho de Fabra, que obviava discussions d'aquesta mena, «es comporta com si fos el complement-acusatiu», correspon a una actitud molt enraonada, a la qual ens adherim decididament.

* * *

Les locucions verbals *passar per l'adreçador* i *passar per la pedra* tenen un significat idèntic o gairebé idèntic, i una mateixa estructura, aparent o superficial, però una estructura profunda diferent: qui seria el subjecte de *passar per l'adreçador* seria l'objecte, és a dir, el complement directe, de *passar per la pedra*. El *Diccionari de locucions i frases fetes* de Joana Raspall i Joan Martí ho reflecteix perfectament en la definició d'aquestes dues locucions: *passar per l'adreçador*, «Ésser obligat a comportar-se segons unes determinades normes», i *passar per la pedra*, «Obligar a fer quelcom, vulgues no vulgues». En canvi, l'exemple d'aquesta segona locució, [...] *ens farà passar per la pedra*, no correspon a la definició: hauria de ser [...] *ens passarà per la pedra*.

Hi ha un cert nombre de locucions verbals iniciades amb el verb *fer* del qual depèn un infinitiu, com *fer córrer els dits*, *fer petar la xerrada* o *fer tronar i ploure*, que no s'han de confondre, com es fa algunes vegades, amb aquelles altres locucions usades sovint en construccions, dites

Hi ha un cert nombre
de locucions verbals
iniciades amb el verb *fer*
del qual depèn un infinitiu.

causatives, en què, com qualsevol altre infinitiu (*fer venir*, *fer dir*, *fer posar*, etc.), depenen del verb *fer*, com *caure de l'escambell*, *passar bou per bèstia grossa*, *rodar el cap*, *afluixar la mosca*, *agafar els trepants*, *amainar veles*, *beure a gallet*, *ensenyar les cartes* i moltes més, entre elles *passar per l'adreçador*, però no, sens dubte,

passar per la pedra. Dit potser més exactament, *Em van fer passar per la pedra* només seria possible en un cas que admetria la paràfrasi següent: *Van fer que aquells em passessin per la pedra*. En la diccionarització de locucions verbals es produeixen algunes impropietats causades per no haver-se tingut en compte el que acabem d'exposar, cosa que no vol dir que no existeixin alguns casos perfectament discutibles.

Com és ben sabut, en català, gramaticalment, la probabilitat no s'expressa per mitjà del futur i del condicional sinó amb una perífrasi formada amb el verb *deure*: *Deuen ser les nou* i no *Seran les nou*, i *Devia ser el seu pare* i no *Seria el seu pare*.

No és estrany que aquesta perífrasi no admeti la combinació amb una altra perífrasi, la del temps pretèrit: **Va deure arribar abans*. Cal recórrer a un dels dos pretèrits simples, l'imperfet o el perfet: *Devia arribar abans*, *Dequió arribar abans*. Potser no hi ha un límit precís entre la probabilitat i la predicció. Per això, en certs gèneres d'escriptura com l'epistolar i l'article periodístic, destinats, si més no teòricament, a una lectura immediata, l'ús del futur amb verbs com *saber*, *assabentar-se*, etc., ha d'ésser considerat acceptable, no com a expressió de la probabilitat, sinó com a predicció (que, com tantes prediccions, pot ésser el fruit d'un optimisme exagerat): *Els nostres lectors ja sabran totes les conseqüències d'aquest acte*.

I si el verb principal és justament el verb *deure*? Aleshores deu ésser enraonat de recórrer al futur o al condicional, com en aquest exemple de Pompeu Fabra: «[...] *edat, castedat* ¿no deuran llur *d* a una influència castellana? *Ambient*, no hi deurà la seva *i* [...]» (*El català literari*, p. 14).

L'ús de frases sovint innecessàries com «el més important de l'Estat espanyol» o «la primera

vegada que s'edita a l'Estat espanyol», amb la intervenció del sintagma eufemístic «l'Estat espanyol», contra el que creuen els seus autors és el reflex fidel d'una posició subordinada i sucursalista.

Per mitjà d'un conjunt de tres lletres, *heu*, seguit usualment de punts suspensius, el francès representa gràficament l'exclamació dubitativa que precedeix moltes vegades certes afirmacions improvisades o desproveïdes de certesa i de seguretat. Es tracta d'una convenció ben fixada, que els lectors habituals de textos narratius, especialment de còmic o historietes gràfiques, coneixen bé, i la interpreten sense cap vacil·lació. En català, aquesta convenció no existeix, i recórrer, per a aquesta representació gràfica, a certs conjunts de lletres, com *heu* mateix (que tothom llegiria com una forma del verb *haver*), o bé com *mm*, *hem*, *eh*, etc., no és viable, perquè el lector no encertaria a donar-hi la interpretació adequada. Quan, ara ja fa seixanta anys (!), vam començar a treballar en l'adaptació del text d'historietes gràfiques del francès al català, vam decidir resoldre el petit problema que plantejava el trasllat de la forma *heu* recurrent al conjunt d'això, seguit, és clar, de punts suspensius. Com que no és un fet estrany a la llengua, aquesta solució ha funcionat perfectament. I ja té un cert reflex en el nostre repertori lexicogràfic. El DIEC2 i l'excel·lent *Diccionari d'onomatopeies i mots de creació expressiva*, de Manel Riera-Eures i Margarida Sanjaume (Edicions 62), encara no en diuen res, però el *Diccionari francès-català* de la Gran Enciclopèdia Catalana ja indica *daixò* (sense apòstrof) com a equivalència del francès *heu*. Hi podríem afegir que en anglès la convenció establerta en aquest cas és *er*, solució adoptada ocasionalment per alguns guionistes i traductors espanyols. *